

EL RESPECTE ENVERS ELS ALTRES

Ramon ALCOBERRO

El respecte envers els altres és una norma de conducta imprescindible, que cal seguir per tal que resulti possible la vida en societat. El respecte envers els altres deriva del respecte que demanem per a nosaltres mateixos. Respectem els altres perquè els considerem *uns-altres-com-nosaltres-mateixos*, val a dir, gent (o institucions, o idees...) que encara que no sigui com nosaltres té un dret intrínsec a viure amb els nostres mateixos drets i deures. Rebem respecte i oferim respecte i d'aquesta manera construïm societat amb gent-altra que potser no pensa com nosaltres però amb la qual vivim junts.

Respectar els altres significa oferir-los (i exigir-los) els mateixos drets que reivindicuem per a nosaltres. Inclou, doncs, un principi d'igualtat entre les persones humanes i de reverència envers les coses. La mateixa idea que el respecte s'exerceix envers les persones vol accentuar l'aspecte de consciència i de raó que hi ha en el respecte. En filosofia «persona» és un concepte tècnic que no significa el mateix que «ésser humà»; per a ser un humà n'hi ha prou amb estar viu i tenir capacitat racional; però la persona és més que la pura fisiologia o biologia, és un ésser bio-psico-social, capaç de madurar i de reflexionar. “Som” humans i “ens fem” persones en la mesura que augmenta la nostra capacitat de consciència, de raó i de responsabilitat dels nostres actes (per això les àvies deien que un nen “s'apersona” quan creix).

Respecte no significa estima, ni –encara menys– suport o gratitud, que són qüestions molt més complexes. La gratitud implica reconeixement/agraïment i el suport exigeix companyonia. Però no hi ha estima, suport o gratitud sense respecte previ. Mentre podem ser agraiats o no ser-ne, el respecte a les persones és, en canvi, una condició prèvia, indiscriminada i no negociable, d'una vida social amb sentit – i la condició per a una vida de confiança mútua. En tot cas, la mena de persones, de coses i d'idees que respectem expressa molt en profunditat la mena de persona que cadascú és.

En el respecte als altres hi ha dues dimensions: jurídica (en tant que l'altre és subjecte de dret pot exigir ser tractat respectuosament) i moral (en tant que s'estableix un principi d'igualtat entre els humans com a subjectes lliures i responsables). Es planteja aquí una qüestió delicada, l'assassí i el banquer delinqüent de coll blanc, etc., són igualment tan respectables com l'àvia deseparada que ells han matat o han extorquit? O hi ha persones més respectables que altres? I el disminuït psíquic o la persona engegada d'ira, que ignora les conseqüències dels seus actes, quin nivell de respecte mereixen? Segons el criteris habituals totes les persones mereixen respecte, no totes les opinions ni totes les actuacions són respectables. De la mateixa manera el respecte envers la vida privada no sempre és extensiu a la vida pública. La tesi segons la qual totes les opinions mereixen respecte és banal i irreflexiva. Les opinions d'un vell tocat per l'Alzheimer o d'un infant amb síndrome de Down poden arribar a ser tan absurdes, o fins i tot delirants – i per això hom tendeix al somriure commiseratiu. I el mateix passa generalment amb opinions sobre temes que necessiten un nivell d'expertesa quan les formula gent que no té el nivell necessari per emetre-les (tertulians radiotelevisius...).

En aquests casos, les religions i les convencions morals tradicionals tendeixen a recomanar com a criteri general «no facis als altres el que no voldries que et fessin», per molt que algunes persones no siguin conscients dels seus actes, no deixen de ser persones. Però respectar les persones com a tals no implica fer-ho amb les seves opinions. El que un malalt d'Alzheimer opini sobre el seu compte corrent o el que una persona amb síndrome de Down argumenti sobre política és bàsicament irrellevant, de la mateixa manera que ho són les opinions del meu cunyat sobre futbol o les meves sobre física quàntica. Hi ha una complicada distinció entre el respecte a les persones que ha de ser universal i el respecte a les opinions, que no pot ser-ho. Simplement,

hi ha opinions agosarades, perquè generalitzen més enllà del que és raonable, i opinions imbècils perquè s'expressen sense partir del mínim i imprescindible coneixement previ sobre un tema. L'expert mereix respecte en tant que posseeix uns coneixements validats i qui no ho és mereix respecte en tant que ciutadà. Però quan la ignorància (vencible o no) pretén discutir amb l'expertesa, el resultat és el ridícul. Com va argumentar Plató fa 2500 anys, ni vostè ni jo no posaríem el timó d'un vaixell en mans del més popular, ni de qui xerra millor, sinó del més savi. Separar persones (sempre mereixedores de respecte) i opinions (sovint mal formulades o simplement absurdes) és conceptualment elegant però difícil de portar a la pràctica.

En aquestes condicions el que s'anomena "respecte" pot ser assimilat al que les ètiques d'arrel empirista anomenen "simpatia" i alguns psicòlegs presenten com "empatia". Així el respecte de l'altre es tradueix en forma de regla de reciprocitat. No fer als altres el que no ens agradaria que ens fessin, respectar com voldríem ser respectats en cas de necessitat o de malaltia, ajudar com voldríem ser ajudats en els mals moments és expressar simpatia o empatia com a grau zero del respecte. Per a respectar cal començar per situar l'altre com -un-altre-de-nosaltres-mateixos.